

Jordvern i plan

Kommunesamlinga 18.04.24

Janne Thygesen

Seniorrådgiver i plangruppa

Foto: Silje Lunden Gotehus

Agenda

- Kritisk tid for jordvernet i Agder
- Nasjonale jordvernføringer
- Jordvern-verktøy i plan
- Jordflytting og nydyrking som kompensasjon

Foto: Silje Lunden Gotehus

Kritisk tid for jordvernet i Agder

Jordbruksarealene er under stort press

- Allerede vedtatt å bygge ned ca. 5000 dekar jordbruksareal i Agder = ca. 700 fotballbaner

- I tillegg mange planer på gang utfordrer jordvernet – tilsvarer 500 daa/ 70 fotballbaner

Nasjonale føringer

Ny jordvernstrategi

- Nytt mål: Maks 2000 dekar årlig omdisponering innen 2030
- Sentralt register for viktige jordbruksarealer av nasjonal interesse
- Utrede hjemmel i jordlova for vern av viktige jordbruksarealer
- Utvikle et jordbruksarealregnskap – bli del av arealregnskap
- Etablere et nytt kartlag for dyrkbar jord
- Redusere landbrukets egen nedbygging
- Styrke driveplikten

Link til nasjonal jordvernstrategi: [VEDL_09.fm \(regjeringen.no\)](https://vedl.09.fm/regjeringen.no)

Nytt jordvernbrief:

Kommunene må øke innsatsen for å ta vare på matjorda

- Mattrygghet og sikring av areal for matproduksjon er høyaktuelt
- Totalberedskapskommisjonen: «Jordvernets betydning for norsk matsikkerhet er forsterket
- Viktigst å ha oppdaterte planer som tar arealutfordringene på alvor
- Viktig å sette jordvern på dagsorden i arbeidet med planstrategien
- Målene i ny jordvernstrategi viktige i arealplanarbeidet

Nytt jordvernbrief:

Kommunene må øke innsatsen for å ta vare på matjorda

- Vi vil be kommunene om å vurdere:
  - Om det er viktige samfunnshensyn som ligger bak omdisponeringen
  - Om alle alternativer er vurdert
- Stort potensiale for tilbakeføring av ikke realiserte utbyggingsområder
- Svært lave reserver av dyrkbar jord som kan nydyrkes
- Aktiv jordbruksdrift er viktig for å unngå omdisponering – følg opp driveplikten

Riksrevisjonen i høst:

Arealressursene i jordbruket forvaltes ikke på en fullt ut bærekraftig måte

- Omfattende omdisponeringer over tid
- Den beste jorda er redusert
- Dreneringsaktiviteten er lav
- Oppfølging av driveplikten er for dårlig
- Svakheter ved bruken av virkemidlene som skal ivareta dyrka jord

R Riksrevisjonen

Matsikkerhet og beredskap på
landbruksområdet

Dokument 3-4 (2023–2024)

Jordvern-verktøy i plan

A scenic landscape featuring a vibrant green field in the foreground, a line of trees in the middle ground, and a large, leafless tree in the upper left corner. The sky is clear and blue.

Er landbruk tidlig og tett kobla på viktige arealplaner?

Kommunale planstrategi med jordvern på dagsorden

- Kommunal jordvernstrategi
  - Ambisjon, mål og prinsipper herfra bør innarbeides kommuneplanen
- Rullering av kommuneplanens arealdel med mål om planvask
- Rullering av samfunnsdelen med arealstrategi

Er landbruk tidlig og tett kobla på viktige arealplaner? (forts.)

Arealstrategien i kommuneplanens samfunnsdel

- «Strategi for kommunens utviklingsretning og ønsket utbygging, men bør også ta stilling til hvor kommunen ikke vil åpne for utbygging. Dette kan for eksempel skje gjennom å angi langsiktige utbyggingsgrenser rundt tettsteder. Strategien kan også beskrive hvordan kommunen skal ta hensyn til verdifulle arealer, som dyrka mark, sårbar natur eller strandsonen» ([Arealstrategi - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)).
- Nullvisjon for omdisponering av dyrka jord
- Fortetting og transformasjon

Kommunal- og distriktsdepartementet

Eksempel: Arealstrategien til Nordre Follo

Arealstrategier

1. Nordre Follo styrer boligbyggingen mot fortetting i prioriterte utbyggingsområder. Hovedtyngden av veksten skjer i Ski, på Kolbotn og i gangavstand fra jernbane og områder med høyfrekvente bussruter.
9. Et styrket vern av dyrket og dyrkbar mark, med nullvisjon for tap av matjord.

Er landbruk tidlig og tett kobla på viktige arealplaner? (forts.)

- Kommuneplanens arealdel

- Gjennomføre «planvask»
- Gode bestemmelser
  - Kristiansands kommuneplanbestemmelser:

§ 26 Dyrka mark (pbl. § 11-9 nr. 6)

1. Nedbygging av dyrka mark og myr skal unngås.
2. Der dyrka eller dyrkbar mark er vedtatt omdisponert, skal det utarbeides en matjordplan.

§ 5 Fortetting og transformasjon (pbl. § 11-9 nr. 5 og 6)

1. Fortetting og transformasjon skal prioriteres, og være i eller i tilknytning til sentrumsformål/ senterområder og i nærheten av bussholdeplass med høyfrekvent busstilbud.

Dersom dyrka mark skal brukes til annet enn dyrking skal det redegjøres for hvorfor tiltaket må være plassert på dyrka mark og hvilke alternative plasseringer som har blitt vurdert.

Matjordplanen skal sikre at matjordlaget brukes til nydyrking eller forbedring av annen dyrka eller dyrkbar mark til matproduksjon.

«Agdertall» = godt utgangspunkt for planvask

Forside

Arealtyper

Bebyggt areal

Bebyggt per innbygger

Planlagt bruk av areal

Planlagt areal (tabell)

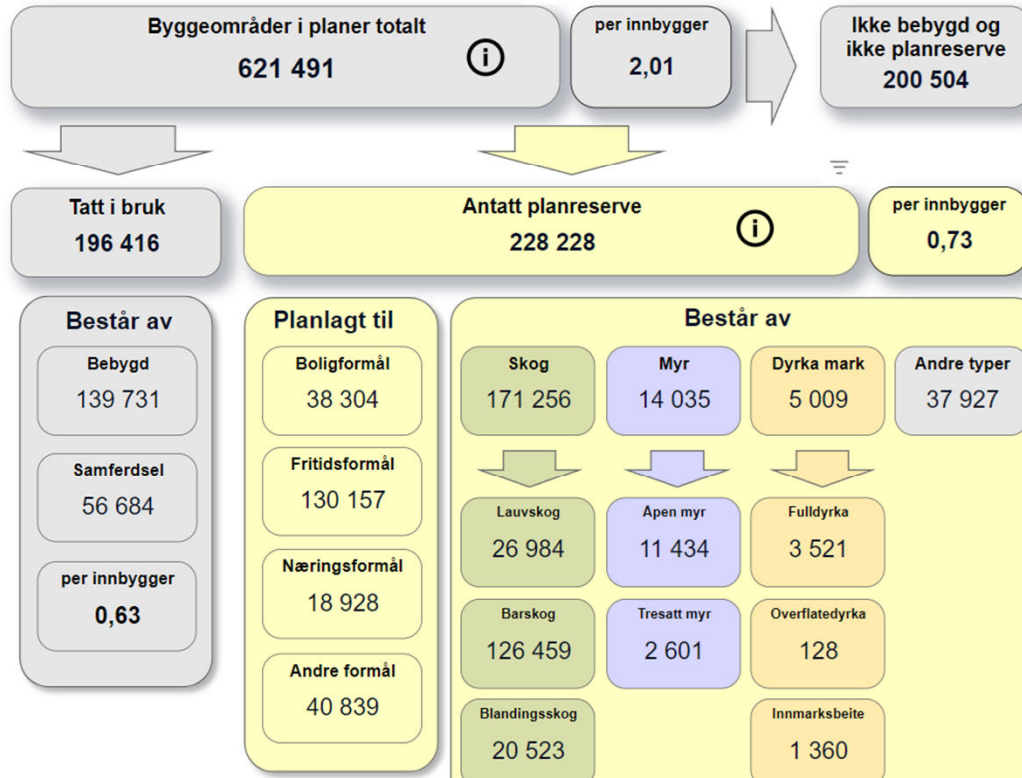
Planlagt per innbygger

Antatt planreserve

Kartløsning (eksternt)

Velg kommune her

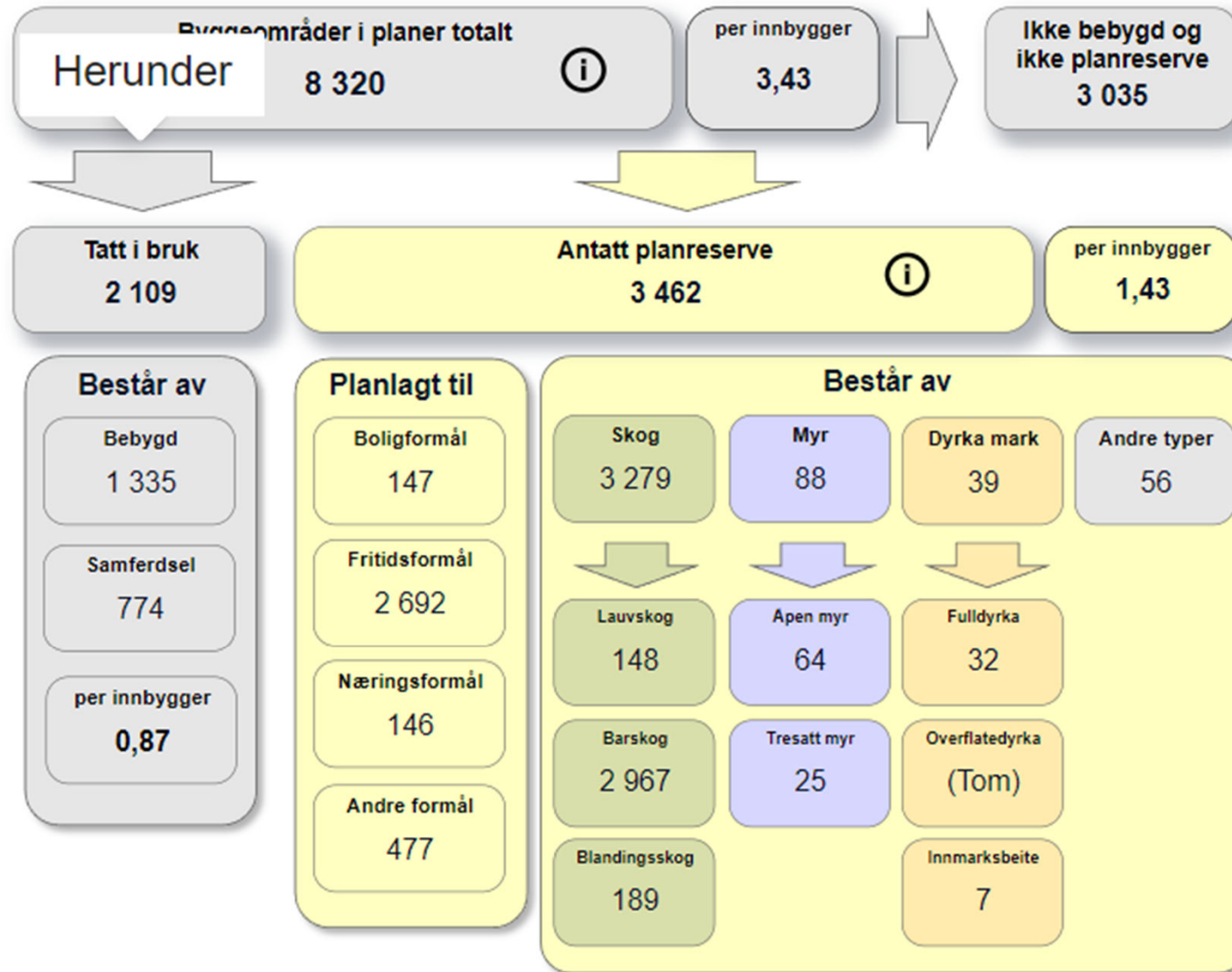
- Arendal
- Birkenes
- Bygland
- Bykle
- Evje og Hornnes
- Farsund
- Flekkefjord
- Froland
- Gjerstad
- Grimstad
- Hægebostad
- Iveland
- Kristiansand
- Kvinesdal
- Lillesand
- Lindesnes
- Lyngdal
- Risør
- Sirdal
- Tvedestrand
- Valle
- Vegårshei
- Vennesla
- Åmli

Velg kommune her

- Arendal
- Birkenes
- Bygland
- Bykle
- Evje og Hornes
- Farsund
- Flekkefjord
- Froland
- Gjerstad
- Grimstad
- Hægebostad
- Iveland
- Kristiansand
- Kvinesdal
- Lillesand
- Lindesnes
- Lyngdal
- Risør
- Sirdal
- Tvedestrand
- Valle
- Vegårshei
- Vennesla
- Åmli
- Åseral

«Agdertalls» kartløsning

Arealregnskap Agder 2022

Besøk PowerBI-rapporten for mer informasjon

Velg kommune

Gjerstad

Antatt planreserve

Antatt planreserve

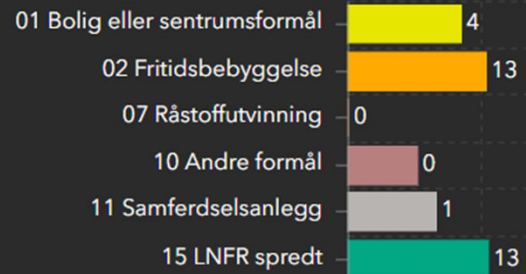
Arealformål

Viser alle

Bebygd eller opparbeidet

Viser alle

NB: Vi bruker logaritmiske skalaer for å øke synligheten av lave verdier

10

© Geodata AS, Kartverket, Geovekst og kommunene, OpenStreetMap

Powered by Esri

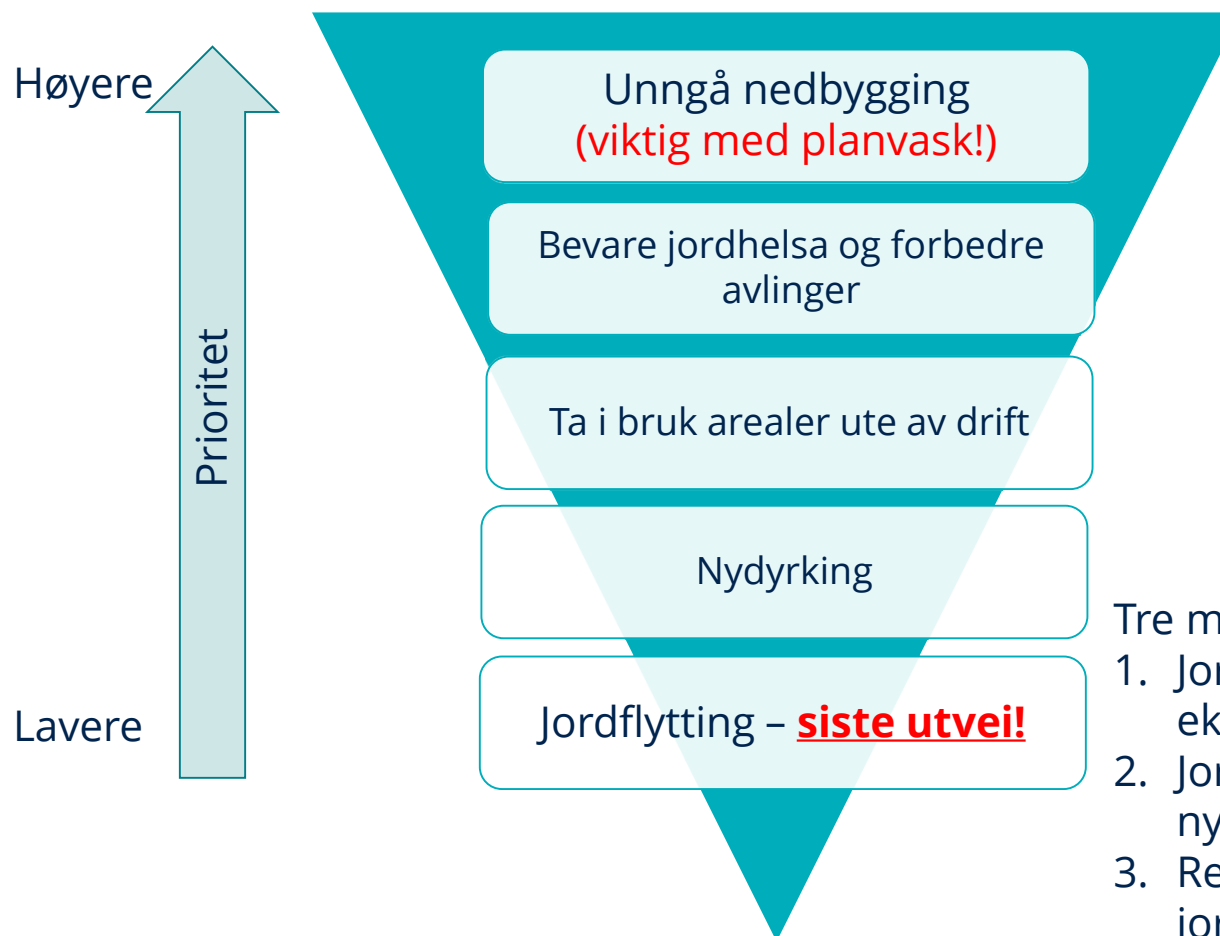

Jordflytting og nydyrking som kompensasjon for omdisponering

Hva er bærekraftig arealbruk når vi skal øke matproduksjonen? En prioritering av tiltak:

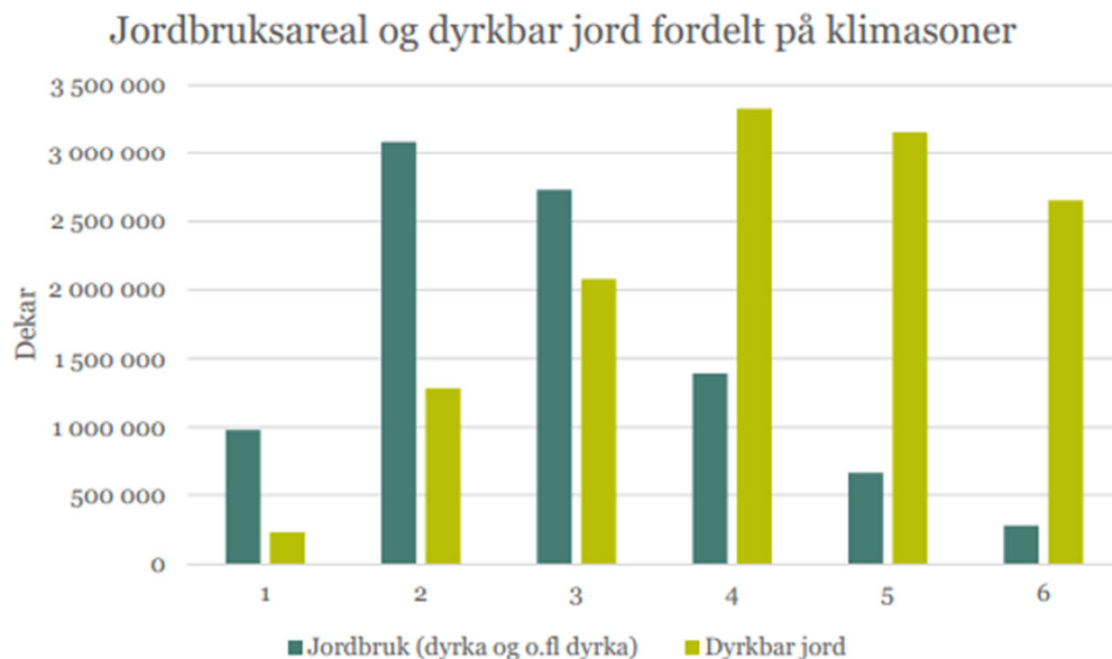
- Tre måter å gjenbruke jord på:
1. Jordforbedring til eksisterende jord bruksareal
  2. Jordforbedring ifbm nydyrking
  3. Reetablering av jordbruksareal på ikke-dyrkbare arealer

Mesteparten av den dyrkbare jorda er ikke godt egnet til matkorndyrking

Dyrka og dyrkbar jord fordelt på klimasoner i Norge

Sone

- 1 Godt egnet for matkorndyrking
- 2 Marginal for matkorndyrking
- 3 Godt egnet for fôrkorndyrking
- 4 Marginal for fôrkorndyrking
- 5 Godt egnet for grovfôr dyrking
- 6 Marginal for grovfôr dyrking

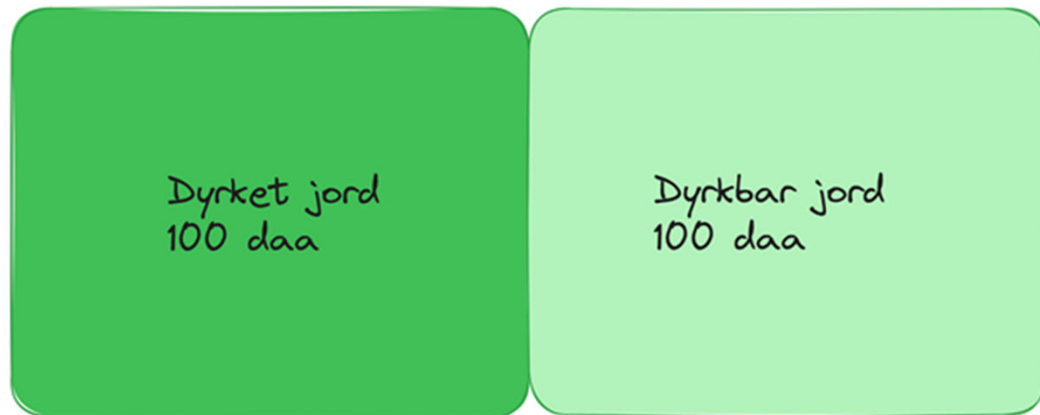

Kilde: Jordvernets begrunnelser - Kunnskapsgrunnlag for revidert jordvernstrategi, NIBIO Rapport, 2021

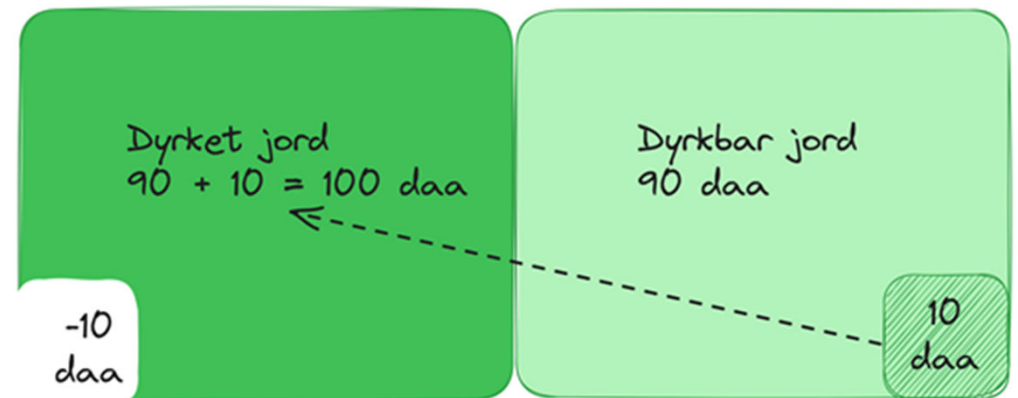
Jordflytting og nydyrking er ikke en fullgod kompensasjon for omdisponering

Før omdisponering: 200 daa
ca 100 000 brød

Etter omdisponering og nydyrking: 190 daa
ca 90 000 brød

Ta med deg hjem i dag:

- ✓ Viktig at landbruk kobles tidlig inn i planprosessen
- ✓ Planvask og god arealstrategi er gull!
- ✓ Jordflytting og nydyrking er ikke en fullgod kompensasjon som rettferdiggjør omdisponering

Tusen takk for meg!

Foto: Silje Lunden Gotehus

Statsforvalteren i Agder

Facebook Statsforvalteren i Agder
Nettside statsforvalteren.no/agder